

חינוך לחיים

פרשת כי תבא

מסופר בגמ' יבמות שרבי עקיבא היה בתחילת מ' שנה עם הארץ ואשתו רחל נישאה אליו על דעת שילך לשיבה ללמוד תורה, ובתחילה היה לבו סגור מלהבין בתורה, והלך לשיבה ללמוד א' ב', והיה צריך הרבה חיזוק והתחזק ממים ששחקו האבנים, וכך גדל והצליח וגם עשה פרי, וכמסופר בגמ' נדרים שרבי עקיבא עלה ללמוד וללמד עד שזכה שהיו לו י"ב אלף תלמידים והחליט לשוב לביתו, לאחר שלא היה בבית י"ב שנה, וכשבא סמוך לביתו שמע איש אחד שואל את אשתו היתכן שבעלך אינו בא לבקר בבית זה י"ב שנה, וענתה אותה הצדקת 'אם היה שומע בקולי היה נשאר בשיבה ללמוד תורה עוד י"ב שנה' וכך יהיה גדול בתורה וחזר רע"ק לשיבה ולמד עוד י"ב שנה. וידוע שאלת העולם מה לו לרע"ק לשוב לשיבה, אם כבר הגיע סמוך לביתו, היה לו להכנס לכמה דקות לומר שלום בביתו ולחזור לשיבה. ואומרים בשם רבי חיים שמואלביץ, ש"ב ו"ב אינו כ"ד. כי צריכים כ"ד שנה רצופים.

שמעתי בשם מורה שאמרה תשובה אחרת מאד אמיתית, לב יודע מרת נפשו כמה אמת יש בזה. כי רבי עקיבא עזב את הבית לפני י"ב שנה בלב אטום סתום וחתום, אין לשער ולתאר כמה תפילות שפכה אותה צדקת שיפתח השי"ת את לב בעלה בהבנת התורה"ק, והיא ידעה היטב כמה ישועה בעלה צריך שהוא ממש אטום במח ובלב, ולכן שפכה דמעות מעומק הלב שיושע בעלה, עד כדי כך שאמר עליה רע"ק לתלמידיו 'שלי ושלכם שלה הוא'

'והנה לאחר ג' או ד' שנים שכשרע"ק זכה לפתיחת לב ומח בתורה"ק, עדיין אין אותה צדקת יודעת ממה שנושעה כבר, והיא ממשכת להתפלל ברחמים ותחנונים על סתימות לבו של בעלה, אם היתה מקבלת מכתב של הראש ישיבה שרע"ק כבר זכה להבין דף גמרא, היתה מודה ומהללת להשי"ת אך התפילות כבר לא היו מעומקא דלבא כמו אתמול, שחשבה שצריכים ניסים שהוא יהפך מעם הארץ לתלמיד חכם. וכך משמע בגמ' להדיא שלא קיבלה שום פריסת שלום כל אותם השנים

ועתה מובן היטב שאם היה רע"ק נכנס לביתו, והיתה הצדקת רואה י"ב אלף תלמידים של בעלה, בוודאי היתה אומרת הלל מעומק הלב, אך אותם התפילות מעומקא דלבא היו חסרות לו... כי ב"ה הוא כבר הצליח יפה להעמיד י"ב אלף תלמידים. ורבי עקיבא ידע גם ידע שכל הצלחתו הוא בזכות תפילותיה. לכן הלך לבדוק אם יש בכחה להמתין עוד י"ב שנה, אם לא היתה יכולה להמתין, היה נכנס לביתו לשמח בת ישראל, אך אם שמע מפה קדשה שהיא מוכנה להתפלל עליו עוד י"ב שנה, הרי שבכח מסירות נפשה יושפע עליו עוד י"ב שנות תפילה, לזאת לא נכנס לביתו והיא המשיכה להתפלל כשעה הראשונה, שיבין לא רק את מ' נ' אלא גם את ס' ע'... וזהו 'שלי ושלכם שלה הוא', לא רק ששלחה אותו לשיבה ללמוד תורה, אלא מה שהתלמיד מספר ארבע עשרה אלף שבע מאות שמונים ואחד הצליח בתלמודו, היה ע"י תפילותיה של רחל אשת רבי עקיבא. הרי שהיא בעצם התפללה על כ"ד אלף תלמידים, כי כל תפילה צריכה לחול על אחד, ובעלה כבר נכנס בשלום ויצא בשלום, ולכן חלו כל תפילותיה על כ"ד אלף תלמידים

ונחזור לענייננו, ב"ה אנו מתפללים על בנינו ובנותינו, כשהילד מביא הביתה בחינות של מאה אחוז, פעם פעמיים ושלושה, יתכן שנחלשין התפילות שהיינו מתפללים בתחילה על הילד הזה, ב"ה שמודים ומהללים, אך יש להתפלל 'יהי רצון שבשבת הבאה יהיה כן', אינו כ"כ מעומקא דלבא. כי בתחילת השנה הרגשתי שאני 'נצרך' מהקב"ה שיצליח הילד לת"ת, אך לאחר שזה כמה שבועות שהוא מקבל מאה אחוז, חושבים שזה נוסע אוטומטית, וזהו טעות נורא, כי גם לאחר עשרים בחינות שהוא מביא מאה אחוז, צריך להתפלל כשעה הראשונה. כל ההצלחות הקודמים אין בהם שום הוכחה להתמדת הישועה. אם היינו שולחים את הילדים שלנו לשנה או שנתיים לת"ת או לשיבה, כמו שהיה לפני מאה חמישים שנה, ולא היינו מקבלים שום מכתב ושום ידיעה מה שלומם, הרי היינו עומדים ומתפללים בכל לב מדי יום ביומו, שיצליח ה' דרכם בתורה ויראת שמים, בבריות גופא ונהורא מעליא. לאחר שאנו מקבלים ידיעות שב"ה הוא מצליח, צריכים עבודה מיוחדת וכחות לתפילה, כך רצה השי"ת בדורינו שאנו מקושרים תמיד עם הילדים. וב"ה יש הורים שעדיין הם מתפללים כי עדיין לא שמעו מהמורים על הצלחת הבנים, ובינתיים עם ממתנים שיזכו כבר להודות... אין לבטל את הרגשי התפילה מלפני רגשי ההודאה, וכן אין לבטל רגשי ההודאה לפני עבודת התפילה. אך לב יודע מרת נפשו שדרך האדם להתקרר מההכרה שהוא תלוי ועומד ברחמי ה' לאחר שהוא רואה הצלחה במעשיו, הרי לפני השיעור הראשון שהיינו צריכים לומר כאן, בוודאי היינו מתפללים באמת מעומק הלב שיצליח ה' דרכינו, ושלא ישתקל מילולי, ולא יאמר פי דבר שלא כרצונו, אך לאחר שנעשה רגילות, הוא כבר מרשה לעצמו לומר שיעור מבלי להתפלל על כך מקודם, הרי כתב הרמב"ם שהקב"ה 'מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח', ברגע אחד יכול בעל כשרון לאבד כשרונותיו, נדמה לאדם שיש לו כשרונות לדבר ולחשוב ולעשות, א"כ שיעור מספר אלפיים הוא בדיוק כמו שיעור מספר אחד, כי בכל רגע צריכים ישועה שלא יסיר ה' שפה לנאמנים. ונמצא שבתוך ההרגשה ששיעור מספר אלף הוא יותר קל ופשוט ובטוח משיעור מספר אחד, גנוז בתוכו כפירה טמונה של 'כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה'. אך יהיה ניכר שהוא יצא מכפירה זאת, כשיוכל להתפלל באמת בשיעור מספר אלפיים כבשיעור מספר אחד. ולכן צריך האדם להתעלות.

וזה שאמרו הראשונים שכשמודה ומהלל את ה' ימשיך תיכף להתפלל, ולא יטעה לחשוב שזה הכשרון הוא כבר רכוש נצחי שלו. שהרי אנו רואים מכל צד שהקב"ה אכן מסיר שפה לנאמנים, וכן בכל ענין ידע האדם שאין לו שום רכוש נצחי, הידיים והרגליים הם נס בכל רגע, דגדוג אחד ואין רגליים רח"ל, וכן החכמה בינה דעת אינו שייך לאדם, האדם בפני עצמו הוא גולם, וצריך לבקש מהקב"ה בכל יום חכמה בינה ודעת, אע"פ שאומרים עליו שיש לו IQ מספר כך וכך, טעות הוא, כי בכל יום צריך לבקש חכמה בינה ודעת, וכן כל שאר כחות הגוף והנפש, אין שום דבר מובן מאליו מכיון שכבר יש לו את זה, הכל נס וחסד. וזש"כ הרמב"ם שלאחר שמודה ומשבח להשי"ת 'על האדמה אשר נתת לי השם' תיכף יבקש תפילה ובקשת צרכיו, לדעת שאע"פ שהוא מודה ומשבח על מה שיש לו, באמת אין לו כלום. וכן מצאנו בברכת השחר שלאחר שמברכים 'שעשה לי כל צרכי' שוב מברכים המכין מצעדי גבר, אע"פ שכבר בירך שיש לו כל צרכו, שוב עומד ומברך ומתפעל היתכן שהקב"ה נותן שאני יכול ללכת על הרגליים, פלא והפלא, וכן רוקע הארץ על המים, כובע על הראש עוטר ישראל בתפארה. כי לרגע קודם יש לי כל טוב ואני מודה ומהלל, ולרגע אח"כ כבר אין לי כלום, ואני עומד ומתפלל ומבקש. לזאת אם רק עוסק בהודאה ולא בתפילה, משמע שהוא בטוח בטובה שהקב"ה משפיע עליו, כאילו היא שלו.

וזש"כ המ"ב 'לעולם תהיה תפילת הצאצאים רגיל על לשוני' שיתפלל תמיד ונהיה אנחנו וצאצאנו וצאצאי צאצאינו וצאצאי כל עמך בית ישראל, כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה. כי אין בנו בטוחים בכלל, רק עומדים ותלויים ועינינו צופיות לרחמי וחסדיו תמיד בכל יום בכל עת ובכל שעה. כי מה שהיצר הרע מדמה אותנו שהכשרונות של אתמול יהיה לי גם מחר, זהו כפירה ממש, כחי ועוצם לי את החיל הזה, שהרי כל חכמה וכל כשרון הוא גזרת הבורא בכל רגע ורגע, ולזאת אנו מבקשים שוב על כל הטובה שיש לנו, אין לנו מעצמנו לא חכמה לא בינה לא דעת, רק מבקשים וצוקים תמיד על לעתיד

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com

חינוך לחיים

פרשת כי תבוא

על מצות ביכורים כתוב: "ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלוקיך". וצריך להבין: מהו "כל" הטוב? אם הכוונה רק לפירות הביכורים שה' נתן לנו, היה צריך להיות כתוב "ושמחת בטוב". אפשר להסביר כך: הכוונה היא לכל הטוב שה' נותן לנו בכל יום ויום בכל תחומי החיים. כלומר, התורה אומרת שאדם צריך לשמוח ולהודות על כל הטוב שה' נותן לו. כתוב במדרש רבה: "בראשית ברא" בשביל ביכורים - שנקראו ראשית, נברא העולם. וצריך להבין: בשביל מצוה המתקיימת פעם בשנה, נברא העולם?

מסביר הגר"י ניימן זצ"ל מורו ורבו של אבי ז"ל: כתוב במצות ביכורים 'שכל בעלי אומניות היו עומדים בפניהם של מביאי הביכורים ושואלים בשלומם' ומדוע חייבו אותם זאת? הרי ההלכה היא שפועל השכור לבעל הבית, אסור לו לשאול בשלום חברו, ומשום שגוזל בעל הבית, ובזמן זה היה צריך לעבוד, והנה כאן במצות ביכורים התירו לפועלים לעזוב מלאכתם בשביל לעמוד בשורה בכניסה לירושלים, ולומר שלום למביאי הביכורים? אלא, אומר האלשיך הקדוש, שהתורה מראה לנו בזה כמה גדולה וחשובה מצות הבאת ביכורים כי שורשה ומהותה היא הכרת הטוב לבורא העולם על מה שנתן לו, ובמידה זו ניכר האדם האם עדין נפש הוא, שמתבונן בקורה אותו, ומודה להקב"ה על כל חסדו, או שגם רוח הוא ולא יכיר ולא יודה להקב"ה על כל טובתו עמו. ולכן התירו לבטל את הפועלים ממלאכתם, כדי לייקר ולחבב מצוה זו של הכרת הטוב בעיני הבריות. מעתה, כותב הגר"י ניימן זצ"ל, מובנים לנו דברי המדרש, שבשביל מצות ביכורים שבאה להחדיר לנו חיוב הכרת הטוב לבורא העולם, בשביל זה נברא העולם! כלומר, בלי להכיר טובה שכל דבר ודבר שיש לי הוא מהקב"ה, חסר באמונה השלמה! להכיר בבורא העולם שברא את העולם ועשהו, לזה לא צריך חכמה יתירה, אבל להכיר כי כל נשימה ונשימה כל פעולה ופעולה זה מאיתו יתברך, זו מעלת האמונה! וזה נלמד ממצות ביכורים, שבשבילה העולם נברא, כי בלי אמונה בהקב"ה אין קיום לעולם!

ה"אור החיים" הקדוש כותב על הפסוק "ושמחת בכל הטוב": "ואין טוב אלא תורה וכו', שאם היו בני אדם מרגישים במתיקות ועריבות טוב התורה, היו משתגעים ומתלהטים אחריה, ולא יחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם". נשאלת השאלה: מדוע אנחנו לא מרגישים את זה? למה התלמידים/ילדים שלנו לא "משתגעים ומתלהטים אחריה"? כדי לענות על שאלה זו, נתבונן בדברי חז"ל על התנא הקדוש רבי עקיבא: "מה היה תחילתו של רבי עקיבא? אמרו בן ארבעים היה ולא שנה כלום. פעם אחת היה עומד על פי הבאר, אמר: מי חקק אבן זו? לא המים שתדיר נופלים עליה בכל יום? והיה רבי עקיבא מתמיה על זה. אמרו לו: עקיבא! אי אתה קורא אבנים שחקו מים. מיד היה רבי עקיבא דן קל וחומר בעצמו - מה רך פסל את הקשה, דברי תורה שקשים כברזל על אחת כמה וכמה שיחקקו את ליבי שהוא בשר ודם! מיד חזר ללמוד תורה..."

מסלנט: רבי עקיבא, שהיה מיואש מאי הצלחתו בלימוד התורה התבונן במים הנוטפים ללא הרף על האבן. הוא ראה את השקע שנוצר בתוך האבן ולפתע הבין הכל... אם שחקו המים את האבן הרי עשו זאת כל טיפות המים שנפלו עליה במשך הזמן. גם הטיפה האחת והבודדה השאירה את רישומה על האבן אפילו שאין הדבר ניכר לעין. הוא הדיון, חשב רבי עקיבא, גם בלימוד התורה, כל רגע של עיון מותיר את רישומו במעמקי הלב. גם אם לא רואים זאת עכשיו, ברבות הרשמים תחול בו המהפכה הברוכה... התבוננותו באותה האבן שחקקה המים לימדה אותו שאין צריכים - לכבוש את ההר בבת אחת. הוא הבין שחור באבן לא נעשה מיידית על ידי הטיפה הראשונה אשר נטפה עליו אלא בהצטרף טיפות - רבות. ומכאן הוא הקיש אף לעניין לימוד התורה, וחשב לעצמו: לא בבת אחת, לא ביום אחד, אלא צעד אחר צעד אך לבסוף לבטח - יחקקו דברי התורה את ליבי. מיד חזר ללמוד תורה...

ממדרש זה יסוד נפלא: החריטה באבן מתחילה מהטיפה הראשונה! כי אם נאמר שהטיפה הראשונה אינה פועלת נמצא שהטיפה השניה היא הראשונה, וגם היא אינה פועלת, - שהרי ראשונה היא... וכן השלישית, עד לאחרונה... איך אם כך נחקקה האבן? חייבים לומר שהראשונה פעלה, למרות שהשפעתה הייתה מזערית ובלתי מורגשת. עכשיו יש לנו תשובה ברורה לשאלה רבי עקיבא מלמד אותנו - שלא יתכן שמשתגעים ומתלהטים אחריה מיד בהתחלה. מי שמצפה לזה יתאכזב במהרה ועלול להתייאש וליפול. כדי להגיע למצב של "משתגעים ומתלהטים" צריכים הרבה סבלנות... עוד שורה ועוד עמוד, עוד דף ועוד פרק, שיעור ועוד שיעור. יש חשיבות רבה ל"דברים הקטנים"... בסוף הכל מצטרף יחד ומחולל את השינוי ואז תגיע ההרגשה אותה מתאר ה"אור החיים". "אין מים אלא תורה!" תורה זה כמו מים, טיפה ועוד טיפה מצטרפים לנחל... כל מילה של תורה עושה רושם ומשפיעה על הלב. אנחנו מצפים מהתלמידים/ילדים שלנו שישתגעו ויתלהטו אחריה מיד. אך צריך לזכור שכשאנחנו רוצים לשפר ולחנך, עלינו להתחיל בדברים הקטנים. להעריך כל מעשה טוב וכל התקדמות ואפילו הקטנה ביותר ואם נעשה כך נזכה לראות גם את ה"דברים הגדולים"

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com